

RODE, het middeleeuwse dorp: ontwikkeling van de dorpskern

Het dorp RODE is ontstaan op een betrekkelijk smalle zandrug, te midden van laaggelegen beemden, aan drie zijden omsloten door een wijde lus van de Dommel. Dit natuurlijk gegeven is bepalend geweest voor de langgerekte vorm van de latere dorpskern. Op de rand van een hooggelegen punt op deze zandrug, de Heuvel, stonden de burcht en de kapittelkerk.

Het eerste begin van het dorp dat daarbij ontstond, moet gezocht worden bij de driesprong Heuvel, Kofferen, Hertog Hendrikstraat.

Al in 1321 wordt deze plaats vermeld als de 'aude straet' en met het woord 'straet' werd vroeger het centrum van een dorp aangeduid. Uit de benaming 'aude straet' blijkt dat de bebouwing zich toen al had uitgebreid over de tegenwoordige Heuvel en dat ook het dorpscentrum zich daarheen had verplaatst. Hier lag namelijk de 'plaets', wat in die tijd dorpsplein of markt betekende. Volgens enige oude berichten lag deze 'plaets' tegenover de burcht en de kapittelkerk. Zij werd gevormd door een verbreding van de weg, te vergelijken met ons tegenwoordige marktplein, maar dan in miniatuur. De plaats van deze oude markt is nu nog te herkennen in de rooilijn van de huizen op de Heuvel. Het kerkplein bestond toen niet en de kerk lag, omgeven door een kerkhof, binnen de slotgracht of Borchgrave.

Tussen deze gracht en de 'plaets' stonden enkele huizen met achtertuintjes langs de gracht. Ten noorden van de 'plaets' lag een open terrein dat 't Sant werd genoemd. Het strekte zich uit vanaf de 'plaets' tot aan de Borchmolen. Op dit Sant lag van oudsher een kleine vijver, die o.a. diende als drenkplaats voor het vee. Bij deze vijver heeft in vroeger tijd de dorpslinde gestaan, want men sprak gewoonlijk van de Lindepoel. In 1691 werd op de plaats waar deze linde stond een nieuw raadhuis gebouwd, waarvoor toen een andere linde werd gepoot.

Toen RODE in de eerste helft van de 14^e eeuw zijn officiële jaarmarkten kreeg, was de bescheiden plaats op de Heuvel hiervoor te klein. Daarom werden de jaarmarkten gehouden op 't Sant. Dit had tot gevolg, dat men rond het Sant steeds meer huizen ging bouwen en dat hier op de duur het nieuwe centrum van het dorp kwam te liggen.

Uit 15de-eeuwse gegevens over allerlei huizen langs 't Sant menen we te moeten opmaken dat de bebouwing toen nog geen aaneengesloten geheel vormde. Dit hield verband met het nog betrekkelijk geringe aantal inwoners van het dorp. In 1438 werd in het hertogdom Brabant een telling gehouden van alle 'haardsteden' of huizen. Uit de gegevens van die telling blijkt dat er toen in de gehele 'Vrijheid' 467 huizen stonden, de hutten van de armen meegeteld. Als we uitgaan van het voor die tijd normale gemiddelde van vijf bewoners per huis, betekent dit, dat RODE toen ongeveer 2300 inwoners had. Daarmee was het verreweg het grootste dorp van Peelland. Gezien de latere verspreiding van de bevolking over de verschillende buurtschappen (rond 1600), zullen er toen in 'De Oude Vrijheid' naar schatting ruim 400 mensen hebben gewoond.

*Geraadpleegde literatuur: pater Wiro Heesters ss.cc. (1914-1996)
'Sint-Oedenrode - Zwerftocht door een boeiend verleden'*